

ЛІТЕРАТУРА

1. Добровольский В. А. Дмитрий Александрович Граве / В. А. Добровольский. – М., 1968. – 112 с.
2. Добровольский В. А. Научно-педагогическая деятельность Д. А. Граве / В. А. Добровольский // Историко-математические исследования. – М., 1963. – С. 631-632.
3. Урбанский В. М. Дмитрий Граве и время / В. М. Урбанский. – К., 1998. – 267 с.

УДК 94 (477) «1940/1950»:378

Олександр Лук'яненко,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри культурології
та методики викладання культурологічних дисциплін
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СТУДЕНТІВ-ОСВІТЯН 1940-1950-Х РОКІВ НА ОСНОВІ ЕГО-ДОКУМЕНТІВ

Стаття подає стислий опис основних векторів використання біографічних документів студентів педагогічного інституту Української РСР 1940-1950-х років в описові будення колективів навчальних закладів. Публікація окреслює можливість з'ясування вікових та гендерних ознак. Нарис подає дороговказ для використання автобіографій у відтворенні мотивації студентів по вибору майбутньої професії.

Ключові слова: повсякдення, его-документи, студенти, педагогічний інститут, вибір професії, Українська РСР.

The article provides a brief description of the main vectors of the use of biographical documents of students of the Pedagogical Institutes of the Ukrainian SSR in the 1940-1950s in the description of the every-day life of the collectives of educational institutions. The publication outlines the possibility of identifying age and gender characteristics. The essay provides a guide for using autobiographies to reproduce students' motivation for choosing a future profession.

Keywords: everyday life, ego-documents, students, pedagogical institute, choice of profession, Ukrainian SSR.

Одними з джерел вивчення будення є так звані его-документи, до яких за усталеними канонами зараховують листи, щоденники та спогади. У наших розвідках із повсякдення освітян ми розширюємо базу джерел індивідуального походження за рахунок автобіографічних записів 1028 студентів Полтавського педінституту 1942-1953 років. Тут дозволимо собі не зупинятися на джерелознавчому аналізові документів. Зауважимо лише, що окрім статистичних даних на кшталт статі, мови спілкування та віку такі документи частково розкривають мотиваційну сферу молоді [18]. Одним із таких питань є

питання про причини вибору професії педагога. Ми звертали увагу виключно на ті випадки, коли абітурієнт власноруч визначив мету обрання освітянської стежі. В основному це було зафіксовано у заявах при вступові до вишу.

Із загальної маси лише 2 мотивували вибір педінституту тим, що походили з династії учителів, як це зробила Ніна Мовчан, чий батько був директором Василівської середньої школи на Полтавщині, а мати працювала учителькою у різних районах області [5, арк. 2].

Найбільша кількість – 240 осіб – пояснювали, що хотіли продовжити навчання в педагогічному інституті, обірване Другою світовою війною. Із їхнього числа 203 колись уже вчилися у Полтавському ДІІ, тринадцятеро починали освіту в Кременчуцькому [15], восьмеро у Лубенському [6], семеро у Красноградському [7], по одному у Старобільському та Лебединському учительських інститутах, інші з великих педагогічних вишів інших регіонів – один із Сум, Харкова (5 осіб) [1] та Черкас (2 особи) [16]. Специфічна категорія молодих людей характеризувала свій попередній навчальний заклад як педагогічну школу. Звісно, що часом молодь не співвідносила наявну у державі систему підготовки учителя з власними уявленнями, в яких будь-який освітній заклад класифікувався виключно як школа. Різниця між педагогічним або учительським інститутом, педагогічним технікумом (курсами, школами) та класами для них, здається, не існувало взагалі. Так, якщо Мотрона Вацьцілком закономірно класифікувала свою незакінчену освіту як навчання у Лозівській педагогічній школі на Харківщині [14, арк.2], то найменування Кременчуцького учительського (а згодом педагогічного) інституту, напевне, говорило більше про сприйняття молоддю рівня освіти, який давав цей заклад, як середньої спеціальної, але аж ніяк не вищої.

Колишні студенти Полтавського педінституту з особливою точністю намагалися пояснити причину повернення до рідного вишу, хоча, відверто говорячи, подібний крок не потребував пояснень. Однак, записи молоді в автобіографіях, очевидно, слугували елементами самозаспокоєння та самопереконування. Для маси студентів освіта була службою країні: «бажаю, підвищивши свою освіченість, віддати всі сили на виховання нашої молоді, принести користь нашій Батьківщині» [4, арк. 1], мотивувала потребу у відновленні навчання філологиня Надія Ленчик. Інші робили акцент на страхові війни та пам'яті про ворога. Наприклад, Анастасія Педак просила про дати можливість закінчити навчання, що не змогла зробити «через німецького звіра» [11, арк. 4]. Справедливості ради зауважимо, що виш поновлював майже всіх без виключення, кого пам'ятали викладачі, однокурсники чи хто мав бодай якусь документацію. Наприклад, Петро Каплун провчився рік до початку війни і був відновлений на підставі збереженої частини заліків за другий курс [3, арк. 1]. Правда, були й ті, хто брав стіни навчального закладу «штурмом», роблячи ставку на співчуття. Серед них була Віра Білоусько. Вона лише вступила на I курс у 1941 р., провчившись лише півмісяця. Проте, у 1945 р. упевнено просила про поновлення без іспитів, «бо втратила конспекти, і весь матеріал забувся» [9, арк.8]. Зауважимо, що це була чистою води гра на емоціях. Декілька тижнів навчання до початку екстреної евакуації вишу та посилки

студентів на риття окопів не могли бути такими щедрими на теоретичний матеріал, про втрату якого говорила дівчина.

З усіх анкет ми виявили 13 осіб, які мотивували продовження шляху здобуття якісної спеціальної освіти після навчання у педагогічному технікумі. Більшість з них уже довгий час сама належала до когорти практикуючих учителів: 3 особи з Макіївського педтехнікума на Донеччині [8, арк. 2], та по одній особі з Гадяча [10, арк. 5] та Цюрупинська на Херсонщині [12, арк. 2]. Таким, скажімо, був один із 8 випускників Велико-Сорочинського педтехнікуму Данило Гришко, який із 1936 р. уже викладав історію та географію в середній школі [2, арк. 1]. Повернення до студентської лави пояснювалося молодими людьми так само по-різному. Одні не змогли закінчити здобуття освіти через не лише через війну, але й через освітню політику держави. Країна Рад у часи кризи педагогічних кадрів забирала на роботу молодих людей навіть до закінчення здобуття освіти. Прикладом може бути історія студента Василь Тарасенка. Хлопець у 1937 році після закінчення семирічки вступив до Охтирської педагогічної школи однак, уже у жовтні 1939 р. усіх слухачів III курсу за розпорядженням Народного комісаріату освіти послали працювати у різні школи УРСР. Юнак опинився на посаді учителя математики та фізики у неповній середній школі села Собачино Олевського району Житомирської області. Закінчувати освіти в Охтирській трирічній педагогічній школі довелося заочно у липні 1940 р. Однак, хлопець визнавав, що відчував брак знання для роботи [17, арк. 2]. Це не дивно, бо навіть у більшості пояснень вибору педагогічного інституту як місця навчання домінувала проста тяга до навчання. Яскравим прикладом тут буде коментар Федора Кундія: «по демобілізації маю велике бажання вступити до учительського інституту, щоб закінчити його, так як освіта за [Велико-Сорочинську] педшколу не заспокоює мене» [13, арк. 2].

Подальші розвідки можуть показати педагогічний виш як тимчасовий притулок для студентів, які втрачали шанс вступити до іншого навчального закладу. Свідченням цього може бути те, що 15 осіб стали студентами-освітянами, перевівшись з інших навчальних закладів, часто абсолютно не пов'язаних з освітньою сферою. Серед них Дніпропетровський держуніверситет, Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут, Красноградський сільськогосподарський технікум, Криворізький гірничий інститут, Омського авіаційного технікуму, Писарівщанський зооветтехнікум, Полтавський сільськогосподарський технікум плодоовочівництва, Український комуністичний інститут журналістики, Харківський фармацевтичний інститут, Харківський держуніверситет та Чернівецький медичний. Ще 28 відверто заявляли, що вступають до вишу, бо банально хочуть отримати хоч-якусь спеціальність у житті. Наявність же такого пояснення як «хочу вчитися після школи», що зазначили 216 вступників, дозволить розбавити статистичні данні роздумами про психологічні установки школярів. Так, відомо, що із них 122 були випускниками дев'ятирічок, 81 особа завершила десятирічку, а 7, закінчивши школу і подавши документи до педінститутів у 1941 р., так і не розпочали навчання через війну. В їхніх файлах часто окрім причини вступу

містилися пояснення, чому молодь не квапилася здобувати освіту, полишивши шкільну парту. Однак, це матеріали для подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (далі – АПНПУ), фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. стаціонар №363-397. – Справа. Бірковська Марія Павлівна. – 2 арк.

2. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. стаціонар №363-397. – Справа. Гришко Данило Тарасович. – 3 арк.

3. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. стаціонар №363-397. – Справа. Каплун Петро Андрійович. – 2 арк.

4. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Рос. відділ. стаціонар №398-418. – Справа. Ленчик Надія Павлівна. – 3 арк.

5. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. Стаціонар №363-397, справа. Мовчан Ніна Євгенівна. – 2 арк.

6. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. стаціонар №363-397. – Справа. Онищенко Ганна Андріївна. – 6 арк.

7. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр відділ. стаціонар №363-397. – Справа. Решетилівська Оксана Лавронівна. – 4 арк.

8. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1946 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Рос. відділ. стаціонар №398-418. – Справа. Черевко Ганна Дмитрівна. – 3 арк.

9. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1947 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Рос. відділ. стаціонар №557-575. – Справа. Білоусько Віра Василівна. – 11 арк.

10. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1947 р. Учительський дворічний інститут. Мовно-літературний факультет. Рос. відділ. стаціонар №557-575. – Справа. Скрипник Катерина Яківна. – 8 арк.

11. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1948 р. Педагогічний чотирьохрічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр. відділ. стаціонар №7. – Справа. Педак (Мотієнко) Анастасія Дмитрівна. – 6 арк.

12. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1948 р. Учительський двоєрічний інститут. Фізико-математичний факультет. Стаціонар. – Справа. Онацька Катерина Панасівна. – 5 арк.

13. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1948 р. Учительський двоєрічний інститут. Стаціонар. Фізико-математичний факультет. II курс. Учительський інститут 1947-48 н.р. – Справа. Кундій Федір Степанович. – 4 арк.

14. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1949 р. Учительський двохрічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр. відділ стаціонар. – Справа. Ваць Мотрона Денисівна. – 6 арк.

15. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1949 р. Учительський двохрічний інститут. Мовно-літературний факультет. Укр. відділ стаціонар. – Справа. Довгополий Микола Михайлович. – 12 арк.

16. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1950 р. Педагогічний чотирьохрічний інститут. Фізико-математичний факультет. стаціонар. – Справа. Гаврик Віра Гаврилівна. – 38 арк.

17. АПНПУ, фонд. Особові справи студентів, опис. Випуск 1950 р. Педагогічний чотирьохрічний інститут. Фізико-математичний факультет. стаціонар. – Справа. Тарасенко Василь Олександрович. – 18 арк.

18. Лук'яненко О. В. Біографічні документи як джерело відтворення повсякдення освітян УРСР // Біографічні документи в освіті: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 квітня 2017 р.) [наук. ред. Л. В. Литвинюк]. – Полтава : ПОІППО, 2017. С.98-101.

UDK 008+94:327.82(438)(477)

*Kyrylo Mieliekiestsev,
graduate student
Vasyl' Stus Donetsk National University
(Vinnytsia)*

THE ISSUE OF MULTICULTURALISM IN CONTEMPORARY POLISH-UKRAINIAN RELATIONS

(англ. мова)

У статті розглядається питання такого явища суспільного життя як «мультикультуралізм» на прикладі договорів стосовно питань освіти, що були підписані між Україною та Республікою Польща у 2015 р. та процесом втілення положень цих документів. Автор робить висновок про важливість договорів як можливої основи для майбутньої єдиної платформи України і Польщі з питань возз'єднання із модерною європейською цивілізацією. Актуальність теми підтверджується поширенням дискусії стосовно мультикультуралізму у модерному Європейському Союзі, його позитивних та негативних сторін.

Ключові слова: *історія, міжнародні відносини, політика ідентичності, мультикультуралізм, європейська інтеграція, договори, угоди, Республіка Польща, Україна*

The article deals with the issue of such a phenomenon of social life as multiculturalism, using the examples of agreements on education signed between Ukraine and the Republic of Poland in 2015, along with the process of implementation of the articles of these documents. The author concludes that the treaties have importance as a possible basis for the future unified platform of Ukraine and Poland regarding their reunification with the modern European civilization. The urgency of the topic is confirmed by the spread of the discussion on multiculturalism in the modern European Union, regarding its positive and negative aspects.

Keywords: *history, international relations, identity politics, multiculturalism, European integration, treaties, agreements, Republic of Poland, Ukraine*